NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI
ILMIY AXBOROTNOMASI, [2026-9]
ISSN:2181-1458
ISSN:2181-0427

13.00.00-PEDAGOGIKA
journal.namdu.uz
PEDAGOGICAL

XOTIN-QIZLARNING TA'LIMIY FAOLLIGINI RIVOJLANTIRISHGA YO'NALTIRILGAN INDIVIDUAL-TA'LIMIY TRAYEKTORIYA VA PEDAGOGIK QO'LLAB-QUVVATLASH TEXNOLOGIYALARI

Yakubova Dinora Isakovna
Namangan davlat pedagogika instituti Mustaqil tadqiqotchisi
https://orcid.org/0009-0007-0297-7228

Annotatsiya: *Mazkur maqolada oliy ta'lim muassasalarida xotin-qizlarning ta'limiy faolligini rivojlantirishga yo'naltirilgan individual-ta'limiy trayektoriyani shakllantirishning pedagogik asoslari, tashkiliy-metodik imkoniyatlari va pedagogik qo'llab-quvvatlash texnologiyalari tahlil qilingan. Xotin-qizlarning ta'lim jarayonidagi faolligi, mustaqil ta'lim olishga intilishi, intellektual salohiyati, raqamli kompetensiyalari va kasbiy rivojlanish ehtiyojlarini hisobga olgan holda ta'limiy faoliyatni individuallashtirish zarurati asoslangan. Shuningdek, individual-ta'limiy trayektoriyani loyihalashtirishning diagnostik, maqsadli-rejalashtiruvchi, mazmuniy-faoliyatli, qo'llab-quvvatlovchi va refleksiv-baholash bosqichlari yoritilgan. Maqolada mentorlik, tyutorlik, differensial ta'lim, loyiha asosida o'qitish, raqamli ta'lim vositalari va refleksiv tahlilni uyg'unlashtirish asosida xotin-qizlarning ta'limiy faolligini rivojlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik model taklif etilgan.*

Kalit *so'zlar: xotin-qizlar ta'limi, ta'limiy faollik, individual-ta'limiy trayektoriya, pedagogik qo'llab-quvvatlash, individuallashtirish, differensial ta'lim, mentorlik, tyutorlik, mustaqil ta'lim, raqamli kompetensiya.*

ИНДИВИДУАЛЬНАЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ТРАЕКТОРИЯ И ТЕХНОЛОГИИ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОДДЕРЖКИ, НАПРАВЛЕННЫЕ НА РАЗВИТИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ ЖЕНЩИН

Аннотация: *В статье анализируются педагогические основы, организационно-методические возможности формирования индивидуальной образовательной траектории и технологии педагогической поддержки, направленные на развитие образовательной активности женщин в учреждениях высшего образования. Обосновывается необходимость индивидуализации образовательной деятельности с учетом активности женщин в учебном процессе, стремления к самостоятельному обучению, интеллектуального потенциала, цифровых компетенций и потребностей профессионального развития. Рассматриваются диагностический, целеполагающий, содержательно-деятельностный, поддерживающий и рефлексивно-оценочный этапы проектирования индивидуальной образовательной траектории. Предлагается педагогическая модель развития образовательной активности женщин на основе интеграции наставничества, тьюторского сопровождения, дифференцированного обучения, проектной деятельности, цифровых образовательных средств и рефлексивного анализа.*

Ключевые слова: *образование женщин, образовательная активность, индивидуальная образовательная траектория, педагогическая поддержка, индивидуализация, дифференцированное обучение, наставничество, тьюторство, самостоятельное обучение, цифровая компетентность.*

INDIVIDUAL LEARNING TRAJECTORY AND PEDAGOGICAL SUPPORT TECHNOLOGIES AIMED AT DEVELOPING WOMEN'S EDUCATIONAL ENGAGEMENT

Abstract: *This article analyzes the pedagogical foundations, organizational and methodological opportunities for developing individual learning trajectories and pedagogical support technologies aimed at enhancing women's educational engagement in higher education institutions. It substantiates the need to individualize educational activities by considering women's participation in the learning process, motivation for independent learning, intellectual potential, digital competencies, and professional development needs. The diagnostic, goal-setting, content-and-activity, support, and reflective-evaluation stages of designing an individual learning trajectory are examined. The article proposes a pedagogical model for developing women's educational engagement through the integration of mentoring, tutoring, differentiated instruction, project-based learning, digital educational tools, and reflective analysis.*

Keywords: *women's education, educational engagement, individual learning trajectory, pedagogical support, individualization, differentiated learning, mentoring, tutoring, independent learning, digital competence.*

Kirish

Zamonaviy oliy ta’lim tizimida ta’lim oluvchilarning shaxsiy imkoniyatlarini ro‘yobga chiqarish, ularning mustaqil ta’lim olishga bo‘lgan ehtiyojini kuchaytirish va kasbiy rivojlanish istiqbollarini belgilash ta’lim sifatini ta’minlashning muhim shartlaridan biri hisoblanadi. Globallashuv, raqamli transformatsiya, mehnat bozoridagi o‘zgarishlar va bilimlar iqtisodiyotining rivojlanishi sharoitida oliy ta’lim muassasalari oldida nafaqat tayyor bilimlarni o‘zlashtirgan mutaxassislarni tayyorlash, balki mustaqil fikrlaydigan, o‘z ta’limiy faoliyatini rejalashtira oladigan, yangi bilimlarni izlab topadigan va o‘z imkoniyatlarini uzluksiz rivojlantiradigan shaxsni shakllantirish vazifasi turibdi. Bu jarayonda xotin-qizlarning ta’limiy faolligini oshirish va ularning individual rivojlanish ehtiyojlarini qo‘llab-quvvatlash alohida pedagogik ahamiyat kasb etadi.

Xotin-qizlarning ta’limiy faolligi ularning oliy ta’lim jarayonida ishtirok etishi bilangina belgilanmaydi. Ushbu tushuncha ta’lim mazmunini ongli o‘zlashtirish, mustaqil bilim olish, ilmiy va ijodiy izlanishlarga intilish, ta’limiy loyihalarda ishtirok etish, o‘z fikrini asoslash, kasbiy maqsadlarni belgilash hamda o‘z-o‘zini rivojlantirishga yo‘naltirilgan faoliyatni ham qamrab oladi. Shu nuqtayi nazardan, xotin-qizlarning ta’limiy faolligini rivojlantirish ta’lim jarayonida ularning individual qiziqishlari, ehtiyojlari, qobiliyatlari va rivojlanish imkoniyatlarini hisobga olishni talab etadi.

O‘zbekiston Respublikasida xotin-qizlarni qo‘llab-quvvatlash, ularning ta’lim olishi, kasbiy tayyorgarligi va ijtimoiy faolligini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 7-martdagi PF-87-son Farmonida xotin-qizlarni tizimli qo‘llab-quvvatlash, ularning ta’lim va kasbiy rivojlanish imkoniyatlarini kengaytirish bilan bog‘liq vazifalar belgilangan [1]. Ushbu vazifalar oliy ta’lim muassasalarida xotin-qizlarning ta’limiy ehtiyojlarini hisobga oluvchi, ularning intellektual va kasbiy imkoniyatlarini rivojlantiruvchi pedagogik mexanizmlarni takomillashtirish zaruratini yuzaga keltiradi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-son Farmoni bilan tasdiqlangan Oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasida ta’lim sifatini oshirish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish, oliy ta’limda mustaqil ta’lim ulushini kengaytirish va ta’lim jarayonini takomillashtirishga doir ustuvor vazifalar belgilangan [2]. Mazkur vazifalar ta’lim oluvchilarning individual imkoniyatlarini hisobga oluvchi, ularning shaxsiy rivojlanishiga yo‘naltirilgan ta’limiy yondashuvlarni amaliyotga tatbiq etish bilan bevosita bog‘liq.

Individual-ta’limiy trayektoriya ta’lim oluvchining shaxsiy ehtiyojlari, qiziqishlari, qobiliyatlari va belgilangan maqsadlariga muvofiq shakllantiriladigan rivojlanish yo‘nalishi sifatida talqin etiladi. U ta’lim mazmuni, metodlari, vositalari, mustaqil faoliyat shakllari va baholash mexanizmlarini shaxsning individual xususiyatlariga moslashtirish imkonini beradi. Bunda ta’lim oluvchi tayyor ta’lim yo‘nalishini passiv o‘zlashtiruvchi emas, balki o‘z rivojlanish jarayonini rejalashtirish, amalga oshirish va baholashda faol ishtirok etuvchi subyektga aylanadi.

Pedagogik qo‘llab-quvvatlash esa individual-ta’limiy trayektoriyaning samarali amalga oshirilishini ta’minlovchi muhim mexanizm hisoblanadi. U ta’lim oluvchining ehtiyojlarini aniqlash, maqsadlarini belgilash, zarur metodik va axborot resurslarini taqdim etish, mustaqil faoliyatini rag‘batlantirish hamda yuzaga keladigan qiyinchiliklarni bartaraf etishga ko‘maklashishni nazarda tutadi. Bunda pedagog, mentor va tyutorning vazifasi ta’lim oluvchi o‘rniga qaror qabul qilish emas, balki uning mustaqil tanlov qilish va o‘z imkoniyatlarini ro‘yobga chiqarishiga sharoit yaratishdan iborat.

Mazkur maqolaning maqsadi oliy ta’lim muassasalarida xotin-qizlarning ta’limiy faolligini rivojlantirishga yo‘naltirilgan individual-ta’limiy trayektoriyani shakllantirishning pedagogik asoslarini tahlil qilish, pedagogik qo‘llab-quvvatlash texnologiyalarining imkoniyatlarini aniqlash va ularni amalga oshirish mexanizmlarini ilmiy jihatdan asoslashdan iborat. Ushbu maqsad doirasida individual-ta’limiy trayektoriya mazmunini aniqlashtirish, xotin-qizlarning ta’limiy faolligiga ta’sir qiluvchi pedagogik omillarni tahlil qilish, qo‘llab-quvvatlash texnologiyalarini tasniflash va ta’limiy rivojlanish modelini taklif etish vazifalari belgilandi.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi

Individual-ta’limiy trayektoriya va pedagogik qo‘llab-quvvatlash masalalari zamonaviy pedagogika, didaktika, ta’lim psixologiyasi va shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim nazariyalarida muhim o‘rin tutadi. Mazkur tushunchalarning ilmiy mazmuni ta’lim jarayonida shaxsning individual xususiyatlarini hisobga olish, ta’lim oluvchining mustaqilligini rivojlantirish va uning shaxsiy rivojlanish yo‘nalishini belgilash bilan uzviy bog‘liq.

A.V. Xutorskoyning didaktik qarashlarida ta’lim oluvchining individual ta’limiy faoliyatini tashkil etish, uning shaxsiy maqsadlari va imkoniyatlarini hisobga olish muhim pedagogik tamoyil sifatida qaraladi [3]. Ushbu yondashuvga ko‘ra, ta’lim jarayoni barcha ta’lim oluvchilar uchun bir xil mazmun va faoliyat bilan cheklanmasligi, balki ularning individual rivojlanish ehtiyojlariga mos ravishda tashkil etilishi lozim. Bu fikr individual-ta’limiy trayektoriyani shakllantirishda ta’lim oluvchining faolligi va mustaqil tanlovini asosiy omillardan biri sifatida belgilash imkonini beradi.

S.S. Yakimanskaya tomonidan ishlab chiqilgan shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim konsepsiyasida ta’lim oluvchining individual tajribasi, shaxsiy qiziqishlari va bilish imkoniyatlarini hisobga olishga alohida e’tibor qaratiladi [4]. Mazkur

yondashuv ta’lim jarayonini faqat bilim berish faoliyati sifatida emas, balki shaxsning o‘z imkoniyatlarini anglash va rivojlantirish jarayoni sifatida tashkil etishni nazarda tutadi. Xotin-qizlarning ta’limiy faolligini rivojlantirishda ham ularning mavjud bilim darajasi, qiziqishlari, kasbiy maqsadlari va individual rivojlanish ehtiyojlarini hisobga olish muhim ahamiyatga ega.

B. Zimmerman o‘z-o‘zini boshqarib o‘rganish nazariyasida ta’lim oluvchining o‘z oldiga maqsad qo‘yishi, ta’limiy faoliyatini rejalashtirishi, amalga oshirish jarayonini nazorat qilishi va natijalarini baholashini o‘zaro bog‘liq jarayon sifatida izohlaydi [5]. Ushbu nazariya individual-ta’limiy trayektoriyaning muhim metodologik asoslaridan biri hisoblanadi. Chunki trayektoriya samarali bo‘lishi uchun ta’lim oluvchi o‘z ta’limiy faoliyatining maqsadi, mazmuni, usullari va natijalari haqida ongli tasavvurga ega bo‘lishi zarur.

V. Tinto oliy ta’lim muassasasida ta’lim oluvchilarning akademik va ijtimoiy integratsiyasi masalalarini o‘rganib, ta’lim jarayonidagi ishtirok, akademik muhit bilan aloqadorlik va institutsional qo‘llab-quvvatlashning ahamiyatini asoslagan [6]. Uning qarashlari oliy ta’limda xotin-qizlarning ta’limiy faolligini rivojlantirish uchun qulay akademik muhit, o‘zaro hamkorlik va pedagogik yordam tizimini shakllantirish zarurligini anglashga yordam beradi.

Xotin-qizlarning ta’limiy imkoniyatlarini kengaytirish masalasi xalqaro ta’lim siyosatida ham muhim yo‘nalishlardan biri sifatida e’tirof etiladi. UNESCOning gender tengligi va ta’limga oid yondashuvlarida ta’lim olish imkoniyatlarining tengligi, ta’lim muhitidagi inklyuzivlik, ishtirok va shaxsiy rivojlanish uchun qulay sharoitlarni yaratish muhim omillar sifatida ko‘rsatiladi [7]. Bu yondashuv xotin-qizlarning ta’limiy faolligini rivojlantirishda faqat individual motivatsiyaga emas, balki ta’lim muassasasining tashkiliy va pedagogik imkoniyatlariga ham e’tibor qaratish lozimligini ko‘rsatadi.

O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonunida ta’lim sohasidagi asosiy prinsiplar, ta’lim olish huquqi, ta’lim shakllari va ta’lim jarayonini tashkil etishning huquqiy asoslari belgilangan [8]. Mazkur qonun ta’lim oluvchilarning imkoniyatlarini hisobga oluvchi, sifatli ta’lim olish huquqini ta’minlovchi pedagogik mexanizmlarni rivojlantirish uchun huquqiy asos bo‘lib xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, individual-ta’limiy trayektoriya shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, o‘z-o‘zini boshqarib o‘rganish va akademik qo‘llab-quvvatlash nazariyalari bilan uzviy bog‘liq. Shu bilan birga, xotin-qizlarning ta’limiy faolligini rivojlantirishda individual ta’limiy ehtiyojlar, motivatsion omillar, raqamli imkoniyatlar va institutsional qo‘llab-quvvatlashni yagona metodik tizimga birlashtirish zarurati mavjud. Mazkur maqolada aynan ushbu masala individual-ta’limiy trayektoriya va pedagogik qo‘llab-quvvatlash texnologiyalarining o‘zaro aloqadorligi nuqtayi nazaridan tahlil qilinadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqotning metodologik asosini shaxsga yo‘naltirilgan, kompetensiyaviy, faoliyatga asoslangan, differensial va tizimli yondashuvlar tashkil etadi. Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv xotin-qizlarning individual ta’limiy ehtiyojlari, qiziqishlari, qobiliyatlari va rivojlanish imkoniyatlarini hisobga olishga xizmat qiladi. Kompetensiyaviy yondashuv ta’limiy faollikni bilimlarni egallash bilan cheklamasdan, ularni amaliy vaziyatlarda qo‘llash, mustaqil qaror qabul qilish va o‘z-o‘zini rivojlantirish qobiliyatlari bilan bog‘liq holda baholash imkonini beradi.

Faoliyatga asoslangan yondashuv xotin-qizlarni mustaqil ta’lim, ilmiy izlanish, loyiha faoliyati, muammoli vaziyatlarni hal etish va hamkorlikdagi o‘quv jarayonlariga jalb etishni nazarda tutadi. Differensial yondashuv esa ta’lim mazmuni, topshiriqlar murakkabligi, o‘qitish metodlari va pedagogik yordam shakllarini ta’lim oluvchilarning tayyorgarlik darajasi hamda individual ehtiyojlariga muvofiq moslashtirishga imkon beradi. Tizimli yondashuv individual-ta’limiy trayektoriyaning maqsadi, mazmuni, metodlari, vositalari, pedagogik shart-sharoitlari va natijalarini yagona jarayon sifatida ko‘rib chiqishga asoslanadi.

Tadqiqotda ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish, me’yoriy-huquqiy hujjatlarni o‘rganish, qiyosiy tahlil, tasniflash, umumlashtirish, pedagogik modellashtirish va nazariy xulosalash metodlaridan foydalanildi. Ilmiy adabiyotlar tahlili individual-ta’limiy trayektoriyaning nazariy mazmunini aniqlashtirishga, huquqiy hujjatlarni o‘rganish xotin-qizlarning ta’lim olish va rivojlanish imkoniyatlarini qo‘llab-quvvatlashning me’yoriy asoslarini belgilashga, qiyosiy tahlil esa turli pedagogik yondashuvlarning umumiy va farqli jihatlarini aniqlashga xizmat qildi.

Tadqiqot doirasida “ta’limiy faollik” tushunchasi xotin-qizlarning ta’lim jarayonidagi ongli, maqsadli, tashabbuskor va mustaqil ishtirokini ifodalovchi integrativ pedagogik sifat sifatida talqin etildi. Uning tarkibiga ta’lim olish motivatsiyasi, bilish faolligi, mustaqil ta’lim ko‘nikmalari, ijodiy yondashuv, kommunikativ hamkorlik va refleksiv faoliyat kiritildi.

“Individual-ta’limiy trayektoriya” esa xotin-qizlarning individual ta’limiy ehtiyojlari va rivojlanish maqsadlariga muvofiq ishlab chiqiladigan, mazmuni, metodlari, vositalari, faoliyat shakllari va baholash mezonlari o‘zaro uyg‘unlashtirilgan shaxsiy ta’limiy rivojlanish yo‘li sifatida belgilandi. Uning muhim xususiyati ta’lim oluvchining o‘z rivojlanish jarayonini loyihalashtirishda faol ishtirok etishi, tanlov imkoniyatiga ega bo‘lishi va erishilgan natijalarni mustaqil tahlil qila olishidir.

Pedagogik qo‘llab-quvvatlash esa individual-ta’limiy trayektoriyani amalga oshirish jarayonida ta’lim oluvchiga ko‘rsatiladigan metodik, axborotiy, motivatsion va tashkiliy yordamning yaxlit tizimi sifatida qaraldi. Bunda pedagogik yordam ta’lim oluvchining mustaqilligini cheklamasligi, aksincha, uning o‘z ta’limiy faoliyatini boshqarish qobiliyatini rivojlantirishi zarur.

Tadqiqot metodologiyasi asosida individual-ta’limiy trayektoriyani shakllantirishning besh bosqichli modeli ishlab chiqildi: diagnostik bosqich, maqsadli-rejalashtiruvchi bosqich, mazmuniy-faoliyatli bosqich, pedagogik qo‘llab-quvvatlash bosqichi va refleksiv-baholash bosqichi. Ushbu bosqichlar o‘zaro uzviy bog‘liq bo‘lib, ta’lim oluvchining individual rivojlanish ehtiyojlariga ko‘ra takomillashtirib borilishi mumkin.

Tahlil va natijalar

Xotin-qizlarning ta’limiy faolligini rivojlantirishga yo‘naltirilgan individual-ta’limiy trayektoriyani tashkil etish, avvalo, ta’lim oluvchining shaxsiy imkoniyatlari va ta’limiy ehtiyojlarini chuqur o‘rganishni talab etadi. Chunki bir xil ta’lim muhiti va metodik yondashuv barcha ta’lim oluvchilarda bir xil natijani ta’minlamaydi. Xotin-qizlarning bilim darajasi, kasbiy qiziqishlari, mustaqil ta’lim tajribasi, raqamli kompetensiyalari, ilmiy faoliyatga moyilligi va kelajakdagi maqsadlari turlicha bo‘lishi mumkin. Shu sababli ta’limiy faoliyatni tashkil etishda umumiy o‘quv dasturlari bilan bir qatorda individual rivojlanish yo‘nalishlarini belgilash muhim ahamiyat kasb etadi.

Individual-ta’limiy trayektoriyaning birinchi bosqichi diagnostik tahlil hisoblanadi. Ushbu bosqichda xotin-qizlarning ta’limiy faolligi, motivatsiyasi, bilim olish usullari, mustaqil ta’lim ko‘nikmalari va rivojlanish ehtiyojlari aniqlanadi. Diagnostika suhbat, anketa, kuzatish, o‘zini o‘zi baholash, ta’limiy portfolio va amaliy topshiriqlar natijalarini tahlil qilish orqali amalga oshirilishi mumkin. Diagnostik jarayonda ta’lim oluvchilarni o‘zaro taqqoslashdan ko‘ra, har bir ishtirokchining boshlang‘ich holatini aniqlash va uning keyingi rivojlanish imkoniyatlarini belgilash ustuvor bo‘lishi lozim.

Diagnostika natijalariga ko‘ra xotin-qizlarning ta’limiy faolligini rivojlantirishda uchta muhim jihatga e’tibor qaratish maqsadga muvofiq. Birinchisi, ta’limiy motivatsiya va maqsadga yo‘naltirilganlikni aniqlash. Ikkinchisi, mustaqil ta’lim va axborot bilan ishlash ko‘nikmalarini baholash. Uchinchisi, ta’lim jarayonida tashabbus ko‘rsatish, hamkorlik qilish va o‘z faoliyatini tahlil etish imkoniyatlarini o‘rganish. Ushbu jihatlar individual ta’limiy rivojlanish dasturining mazmunini belgilashga asos bo‘ladi.

Ikkinchi bosqich maqsadli-rejalashtiruvchi bosqich bo‘lib, unda diagnostika natijalariga tayangan holda individual rivojlanish maqsadlari belgilanadi. Xotin-qizlar o‘z ta’limiy maqsadlarini qisqa, o‘rta va uzoq muddatli yo‘nalishlarda rejalashtirishi mumkin. Masalan, qisqa muddatli maqsad sifatida mustaqil ta’lim ko‘nikmalarini rivojlantirish, muayyan fan bo‘yicha bilimlarni chuqurlashtirish yoki raqamli ta’lim platformalaridan foydalanishni o‘zlashtirish belgilanishi mumkin. O‘rta muddatli maqsadlar ilmiy loyiha, konferensiya, tanlov yoki metodik ishlanmada ishtirok etishni qamrab oladi. Uzoq muddatli maqsadlar esa kasbiy kompetentlikni rivojlantirish, ilmiy-tadqiqot faoliyatiga kirishish va uzluksiz ta’lim olish strategiyasini shakllantirish bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin.

Maqsadlarni belgilashda ta’lim oluvchining shaxsiy tanlovi va mas’uliyatini ta’minlash muhimdir. Pedagog yoki tyutor ta’lim oluvchiga maqsad tanlashda metodik yordam ko‘rsatadi, biroq uning o‘rniga qaror qabul qilmaydi. Bunday yondashuv xotin-qizlarda ta’limiy mustaqillik, o‘z faoliyati uchun mas’uliyat va natijaga yo‘naltirilganlikni rivojlantiradi.

Uchinchi bosqich mazmuniy-faoliyatli bosqich bo‘lib, unda individual-ta’limiy trayektoriyaning mazmuni va amalga oshirish shakllari belgilanadi. Mazkur bosqichda ta’lim oluvchining qiziqishi va ehtiyojlariga mos o‘quv materiallari, mustaqil topshiriqlar, ilmiy va ijodiy faoliyat yo‘nalishlari, raqamli resurslar hamda amaliy mashg‘ulotlar tanlanadi. Bunda differensial topshiriqlar, muammoli ta’lim, loyiha asosida o‘qitish, tadqiqotga yo‘naltirilgan ta’lim va hamkorlikdagi o‘quv faoliyatidan foydalanish maqsadga muvofiq.

Masalan, ilmiy izlanishga qiziqishi yuqori bo‘lgan xotin-qizlar uchun ilmiy maqola tahlili, kichik tadqiqot loyihasi, konferensiya materiallarini tayyorlash va ilmiy manbalar bilan ishlashga yo‘naltirilgan topshiriqlar ishlab chiqilishi mumkin. Amaliy kasbiy ko‘nikmalarini rivojlantirishga ehtiyoj sezadigan ta’lim oluvchilar uchun esa kasbiy vaziyatlarni tahlil qilish, taqdimot tayyorlash, amaliy loyiha yaratish va muammoli topshiriqlarni bajarish imkoniyatlari kengaytiriladi. Raqamli kompetensiyalarini takomillashtirishga ehtiyoj mavjud bo‘lgan ishtirokchilar uchun elektron ta’lim platformalari, raqamli portfolio va mustaqil ta’lim resurslari bilan ishlashga doir individual topshiriqlar belgilanadi.

To‘rtinchi bosqich pedagogik qo‘llab-quvvatlash bosqichi hisoblanadi. Bu bosqich individual-ta’limiy trayektoriyaning izchil amalga oshirilishini ta’minlaydi. Pedagogik qo‘llab-quvvatlash ta’lim oluvchiga faqat qiyinchilik yuzaga kelgan paytda yordam ko‘rsatish bilan cheklanmasdan, uning mustaqil rivojlanishini muntazam rag‘batlantirishni ham nazarda tutadi. Bunda mentorlik, tyutorlik, individual maslahat, guruhli maslahatlashuv, tengdoshlar hamkorligi, metodik ko‘mak va raqamli monitoring texnologiyalaridan foydalanish mumkin.

Mentorlik texnologiyasi xotin-qizlarning ta’limiy faolligini rivojlantirishda tajriba almashish va shaxsiy namuna orqali qo‘llab-quvvatlash imkonini beradi. Mentor ta’lim oluvchining qiziqishlari va maqsadlarini o‘rganib, uning

ta’limiy faoliyatini rejalashtirish, ilmiy va ijodiy imkoniyatlarini aniqlash hamda kasbiy istiqbollarini belgilashga koʻmaklashadi. Mentorlikning samaradorligi mentorning tayyor yechimlarni taqdim etishida emas, balki ta’lim oluvchini mustaqil fikrlashga, izlanishga va oʻz qarorlarini asoslashga yoʻnaltirishida namoyon boʻladi.

Tyutorlik texnologiyasi esa individual ta’limiy maqsadlarni amalga oshirish jarayonini muvofiqlashtirish, oʻquv faoliyatini rejalashtirish, resurslarni tanlash va rivojlanish natijalarini kuzatishga qaratiladi. Tyutor ta’lim oluvchining individual trayektoriyasini ishlab chiqishda maslahat beradi, ta’limiy faoliyatni tashkil etish boʻyicha tavsiyalar ishlab chiqadi va uning mustaqil oʻrganish jarayonini qoʻllab-quvvatlaydi. Shu tariqa mentorlik koʻproq tajriba almashish va kasbiy rivojlanishga yoʻnaltirilsa, tyutorlik individual ta’limiy yoʻnalishni rejalashtirish va amalga oshirishni muvofiqlashtirishga xizmat qiladi.

Differensial ta’lim texnologiyasi xotin-qizlarning tayyorgarlik darajasi va individual ehtiyojlarini hisobga olgan holda topshiriqlar, oʻquv materiallari va faoliyat shakllarini moslashtirish imkonini beradi. Bunda ta’lim oluvchilarga bir xil murakkablikdagi topshiriqlarni berish oʻrniga, ularning imkoniyatlariga muvofiq turli darajadagi vazifalar taklif etiladi. Muhimi, differensial yondashuv ta’lim oluvchilarni qat’iy guruhlarga ajratish yoki ularning imkoniyatlarini cheklashga emas, balki har bir ishtirokchining rivojlanish sur’atini hisobga olishga xizmat qilishi lozim.

Loyiha asosida oʻqitish texnologiyasi xotin-qizlarning ta’limiy faolligini amaliy faoliyat bilan bogʻlashda muhim oʻrin tutadi. Ta’lim oluvchilar muayyan muammoni aniqlash, uning yechimlarini izlash, zarur axborotlarni toʻplash, loyiha rejasini ishlab chiqish, natijalarni taqdim etish va baholash jarayonida faol ishtirok etadilar. Bu jarayon ularning mustaqil fikrlash, axborot bilan ishlash, hamkorlik qilish, ijodiy yondashish va oʻz fikrini asoslash koʻnikmalarini rivojlantiradi.

Raqamli pedagogik texnologiyalar individual-ta’limiy trayektoriyaning uzluksizligini ta’minlash va ta’lim oluvchilarning mustaqil bilim olish imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi. Elektron ta’lim platformalari, videodarslar, raqamli kutubxonalar, elektron portfolio, masofaviy maslahatlashuv va interaktiv topshiriqlar ta’lim oluvchiga oʻz vaqtini rejalashtirish, zarur resurslarni tanlash va oʻzlashtirish natijalarini kuzatish imkonini beradi. Bunda raqamli vositalar pedagogik muloqot va bevosita qoʻllab-quvvatlashni almashtirmasligi, balki ularni toʻldiruvchi vosita sifatida qoʻllanilishi lozim.

Beshinchi bosqich refleksiv-baholash bosqichi boʻlib, unda ta’lim oluvchining individual trayektoriya boʻyicha erishgan natijalari tahlil qilinadi. Refleksiya jarayonida xotin-qizlar oʻz ta’limiy faoliyatini baholaydi, belgilangan maqsadlarga erishish darajasini aniqlaydi, yuzaga kelgan qiyinchiliklarni tahlil qiladi va keyingi rivojlanish vazifalarini belgilaydi. Bunda oʻzini oʻzi baholash, elektron portfolio, individual suhbat, pedagogik kuzatish va faoliyat natijalarini tahlil qilish metodlaridan foydalanish mumkin.

Yuqoridagi tahlillar asosida xotin-qizlarning ta’limiy faolligini rivojlantirishga yoʻnaltirilgan individual-ta’limiy trayektoriyaning pedagogik modelini quyidagi tarkibiy qismlar asosida tashkil etish taklif etiladi: maqsadli, mazmuniy, texnologik, qoʻllab-quvvatlovchi va natijaviy komponentlar. Maqsadli komponent xotin-qizlarning ta’limiy faolligini oshirish, mustaqil ta’lim olish va individual rivojlanish imkoniyatlarini kengaytirishga qaratiladi. Mazmuniy komponent individual ta’limiy ehtiyojlar, oʻquv mazmuni, mustaqil topshiriqlar va rivojlanish maqsadlarini qamrab oladi. Texnologik komponent differensial ta’lim, loyiha asosida oʻqitish, muammoli ta’lim, raqamli ta’lim va refleksiv metodlarni birlashtiradi. Qoʻllab-quvvatlovchi komponent mentorlik, tyutorlik, individual maslahat va hamkorlikdagi faoliyatni oʻz ichiga oladi. Natijaviy komponent esa ta’limiy faollik, mustaqil ta’lim, kommunikativ hamkorlik va oʻz-oʻzini rivojlantirish koʻnikmalaridagi oʻzgarishlarni aniqlashga xizmat qiladi.

Mazkur modelni amalga oshirishda xotin-qizlarning ta’limiy faolligini baholash mezonlarini aniq belgilash muhim hisoblanadi. Tadqiqot doirasida motivatsion-qadriyatli, kognitiv, faoliyatli, kommunikativ va refleksiv mezonlardan foydalanish taklif etiladi.

Motivatsion-qadriyatli mezon ta’lim olishga qiziqish, mustaqil bilim egallashga intilish, shaxsiy rivojlanish maqsadlarini anglash va ta’limiy faoliyatga mas’uliyat bilan yondashishni ifodalaydi. Kognitiv mezon bilimlarni oʻzlashtirish, axborotni izlash va tahlil qilish, muammoli vaziyatlarni hal etish hamda mustaqil xulosa chiqarish qobiliyatlarini qamrab oladi. Faoliyatli mezon mustaqil topshiriqlarni bajarish, ta’limiy loyihalarda ishtirok etish, bilimlarni amaliyotga tatbiq etish va oʻz ta’limiy faoliyatini rejalashtirish koʻnikmalarini aks ettiradi. Kommunikativ mezon jamoada ishlash, oʻz fikrini asoslab bayon etish, hamkorlik qilish va ta’limiy muloqotda faol ishtirok etish bilan tavsiflanadi. Refleksiv mezon esa oʻz faoliyatini tahlil qilish, yutuq va kamchiliklarni aniqlash, fikr-mulohazalarni qabul qilish va keyingi rivojlanish yoʻnalishlarini belgilash qobiliyatlarini ifodalaydi.

Mazkur mezonlar asosida ta’limiy faollikning yuqori, oʻrta va boshlangʻich darajalarini tavsiflash mumkin. Yuqori darajada ta’lim oluvchi oʻz ta’limiy maqsadlarini mustaqil belgilaydi, bilim olish jarayonini rejalashtiradi, ilmiy va ijodiy faoliyatda tashabbus koʻrsatadi hamda natijalarini muntazam tahlil qiladi. Oʻrta darajada ta’lim oluvchi ta’limiy faoliyatda ishtirok etadi, mustaqil topshiriqlarni bajarishga intiladi, biroq ayrim vazifalarni rejalashtirish va bajarishda

pedagogik koʻmakka ehtiyoj sezadi. Boshlangʻich darajada esa ta’limiy maqsadlarni belgilash, mustaqil bilim olish va oʻz faoliyatini baholash koʻnikmalarini shakllantirish uchun tizimli pedagogik yordam talab etiladi.

Individual-ta’limiy trayektoriyani samarali amalga oshirish uchun oliy ta’lim muassasasida muayyan tashkiliy-pedagogik shart-sharoitlar yaratilishi lozim. Birinchidan, ta’lim oluvchilarning individual ehtiyojlarini oʻrganish va diagnostika qilish mexanizmi ishlab chiqilishi zarur. Ikkinchidan, pedagog, mentor va tyutorlarning individual ta’limiy trayektoriyani loyihalashtirish va qoʻllab-quvvatlash boʻyicha metodik tayyorgarligi kuchaytirilishi kerak. Uchinchidan, mustaqil ta’lim va ilmiy-ijodiy faoliyat uchun zarur axborot-resurs muhiti shakllantirilishi lozim. Toʻrtinchidan, individual rivojlanish natijalarini monitoring qilish va baholash tizimi joriy etilishi maqsadga muvofiq.

Shu bilan birga, pedagogik qoʻllab-quvvatlash jarayonida xotin-qizlarning shaxsiy hayoti, oilaviy va ijtimoiy majburiyatlari bilan bogʻliq individual sharoitlarini hisobga olish, biroq ularni kasbiy yoki intellektual imkoniyatlarini cheklovchi omil sifatida talqin qilmaslik zarur. Ta’lim muassasasi moslashuvchan maslahatlashuv va ta’limiy yordam shakllarini taklif etishi, barcha ishtirokchilar uchun teng va hurmatga asoslangan ta’lim muhitini yaratishi lozim.

Tahlillar asosida xulosa qilish mumkinki, individual-ta’limiy trayektoriya va pedagogik qoʻllab-quvvatlash texnologiyalarining oʻzaro uygʻunligi xotin-qizlarning ta’limiy faolligini rivojlantirish uchun zarur pedagogik imkoniyatlarni yaratadi. Bunda individual trayektoriya ta’lim oluvchining shaxsiy rivojlanish yoʻnalishini belgilasa, pedagogik qoʻllab-quvvatlash ushbu yoʻnalishni amalga oshirishning tashkiliy, metodik va motivatsion shartlarini ta’minlaydi.

Xulosa

Oliy ta’lim muassasalarida xotin-qizlarning ta’limiy faolligini rivojlantirish ta’lim jarayonini individuallashtirish, shaxsiy rivojlanish imkoniyatlarini kengaytirish va pedagogik qoʻllab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirishni talab etadi. Individual-ta’limiy trayektoriya mazkur jarayonni tashkil etishning muhim pedagogik vositasi boʻlib, xotin-qizlarning individual ehtiyojlari, qiziqishlari, qobiliyatlari va kasbiy maqsadlarini ta’lim mazmuni hamda faoliyat shakllari bilan uygʻunlashtirish imkonini beradi.

Tadqiqot natijasida individual-ta’limiy trayektoriyaning samarali tashkil etilishi diagnostik, maqsadli-rejalashtiruvchi, mazmuniy-faoliyatli, pedagogik qoʻllab-quvvatlash va refleksiv-baholash bosqichlarining izchil amalga oshirilishiga bogʻliqligi asoslandi. Ushbu bosqichlar xotin-qizlarning ta’limiy ehtiyojlarini aniqlash, individual rivojlanish maqsadlarini belgilash, ta’lim mazmuni va metodlarini moslashtirish, mustaqil faoliyatini qoʻllab-quvvatlash hamda erishilgan natijalarni tahlil qilishga xizmat qiladi.

Mentorlik, tyutorlik, differensial ta’lim, loyiha asosida oʻqitish, muammoli ta’lim, raqamli ta’lim vositalari va refleksiv tahlil texnologiyalarini oʻzaro uygʻunlashtirish xotin-qizlarning ta’limiy faolligini rivojlantirishda muhim metodik imkoniyatlarni yuzaga keltiradi. Mazkur texnologiyalar ta’lim oluvchilarning mustaqil bilim olish, axborot bilan ishlash, hamkorlik qilish, tashabbus koʻrsatish va oʻz faoliyatini boshqarish koʻnikmalarini rivojlantirishga yoʻnaltirilishi lozim.

Xotin-qizlarning ta’limiy faolligini baholashda motivatsion-qadriyatli, kognitiv, faoliyatli, kommunikativ va refleksiv mezonlardan foydalanish maqsadga muvofiq. Ushbu mezonlar ta’lim oluvchining nafaqat bilim darajasini, balki mustaqil ta’lim olishga intilishi, oʻz rivojlanishini rejalashtirishi, hamkorlikdagi faoliyati va oʻz natijalarini tahlil qilish qobiliyatini ham aniqlash imkonini beradi.

Pedagogik qoʻllab-quvvatlashning samaradorligini oshirish uchun oliy ta’lim muassasalarida individual ta’limiy ehtiyojlarni diagnostika qilish tizimini yoʻlga qoʻyish, pedagog va tyutorlarning metodik kompetensiyalarini rivojlantirish, mentorlik faoliyatini kengaytirish, raqamli ta’lim resurslaridan foydalanish va individual rivojlanish natijalarini monitoring qilish mexanizmlarini takomillashtirish zarur.

Umuman olganda, xotin-qizlarning ta’limiy faolligini rivojlantirishga yoʻnaltirilgan individual-ta’limiy trayektoriya va pedagogik qoʻllab-quvvatlash texnologiyalari ta’lim oluvchining shaxsiy imkoniyatlarini roʻyobga chiqarish, mustaqil ta’lim olish madaniyatini shakllantirish, intellektual salohiyatini rivojlantirish va uzluksiz kasbiy oʻsishiga zamin yaratadi. Mazkur yondashuvni oliy ta’lim amaliyotiga tizimli joriy etish ta’lim jarayonining shaxsga yoʻnaltirilganligini kuchaytirish va xotin-qizlarning ta’limiy imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 7-martdagi PF-87-son Farmoni. Oila va xotin-qizlarni tizimli qoʻllab-quvvatlashga doir ishlarni yanada jadallashtirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida. – URL:https://lex.uz/docs/-5899498

2. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-son Farmoni. Oʻzbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash toʻgʻrisida. – URL:https://lex.uz/uz/acts/-4545884

3. Хуторской А.В. Современная дидактика: учебник для вузов. – Санкт-Петербург: Питер, 2001.

4. Якиманская И.С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе. – Москва: Сентябрь, 1996.

5. Zimmerman B.J. Becoming a Self-Regulated Learner: An Overview // Theory Into Practice. – 2002. – Vol. 41, No. 2. – P. 64–70. – DOI:https://doi.org/10.1207/s15430421tip4102_2

6. Tinto V. Leaving College: Rethinking the Causes and Cures of Student Attrition. 2nd ed. – Chicago: University of Chicago Press, 1993.

7. UNESCO. A Guide for Ensuring Inclusion and Equity in Education. – Paris: UNESCO, 2017. – URL:https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000248254

8. O‘zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi O‘RQ-637-son “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – URL:https://lex.uz/docs/-5013007

9. OECD. Education at a Glance 2019: OECD Indicators. – Paris: OECD Publishing, 2019. – DOI:https://doi.org/10.1787/f8d7880d-en

10. Schunk D.H., Zimmerman B.J. (eds.). Motivation and Self-Regulated Learning: Theory, Research, and Applications. – New York: Lawrence Erlbaum Associates, 2008.